

УДК 37.035:316.46:378

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-204-12-16

АКИМОВА Ольга Вікторівна –доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки, професійної освіти
та управління освітніми закладамиВінницького державного педагогічного університету
імені Михайла КоцюбинськогоORCID: [https:// orcid.org/0000-0001-6988-6258](https://orcid.org/0000-0001-6988-6258)e-mail: sopogov@ukr.net**ШАМАНСЬКА Олена Ігорівна** –кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
педагогіки, професійної освіти та управління освітніми
закладамиВінницького державного педагогічного університету
імені Михайла КоцюбинськогоORCID: [https:// orcid.org/0000-0002-2677-8983](https://orcid.org/0000-0002-2677-8983)e-mail: Shamanskalena@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ В СУЧАСНИХ УМОВАХ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні тенденції суспільної трансформації та розвитку вимагають незалежної, самодостатньої особистості, яка має досить високий інтелект, силу волі, а також здатна ефективно та гнучко адаптуватися в динамічно мінливому суспільному просторі. За наявних умов досить посилюється вплив освітньої практики на перебіг соціально-культурного, економічного та політичного розвитку світового суспільства, що надає їй системоутворюючого значення. Відповідно до цього, питання забезпечення вільного доступу до освіти впродовж життя стає пріоритетним, а його вирішення являється можливим лише за умови суттєвої зміни системи практики освіти дорослих.

У теперішній час досить велика кількість науковців займаються дослідженням питань процесів впровадження інноваційних технологій в навчальний процес вищої школи в тому числі і в освіті дорослих. Водночас, інновації в освітній діяльності розглядаються як використання нових знань, прийомів, підходів, технологій для отримання ефективних результатів у вигляді нових освітніх послуг, які можуть суттєво відрізнятися соціальним та ринковим попитом. Актуальними в сучасних умовах суспільного розвитку являються питання ефективності впровадження та застосування в освіті дорослих тренінгових технологій в освітній процес вищого навчального закладу.

Проведені дослідження показали, що інноваційні педагогічні технології мають на меті поетапно впровадження різноманітних видів педагогічних нововведень. Таке впровадження сприяє змінам в традиційному педагогічному процесі, подоланню наслідків

деструктивних процесів у системі освіти, а також виведення закладів освіти на досить ефективний рівень конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У контексті дослідження викликають інтерес праці науковців, які безпосередньо чи опосередковано стосуються питання освіти дорослих, серед них: В. Андреева, В. Бикова, В. Григоращ, Т. Десятов, С. Донченко, І. Зяюн, Т. Лукіна, Н. Ніколова, Г. П'ятакова, І. Підласий, Н. Протасова, Г. Сагач, О. Соколова, Л. Тодорів, Ю. Швалб, Л. Шепелева та інші. Основну увагу дослідники приділяють сутності та значенню поняття інноваційних технологій в освіті дорослих в сучасних умовах суспільного розвитку, виділяють важливі ознаки та характеристики сучасного функціонування та розвитку освіти дорослих в Україні.

Метою статті є дослідження та аналіз інноваційних технологій в освіті дорослих в сучасних умовах суспільного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі суспільного розвитку відбуваються суттєві трансформаційні зміни в системі освіти, продовжує зростати потреба в творчих особистостях, потреба у творчій активності особистості, в умінні креативно та критично мислити, оцінювати та раціоналізувати різні професійні ситуації та питання. Вирішення цієї проблеми багато в чому залежить від змісту і методики навчання. В той же час, реалізації даного пріоритету в системі освіти сприяють саме педагогічні інновації.

У теперішній час освіта дорослих являється однією із найбільш важливих теоретичних та практичних питань, розгляд публікацій із якої вказує про

найрізноманітнішу спрямованість та величину дослідницьких пошуків. Водночас, питання розвитку та функціонування процесу навчання дорослих в сучасних умовах розглядається в розрізі актуальної в світі системи загальної освітньої концепції, яка окреслена як навчання упродовж усього життя (lifelong learning).

Проведені дослідження показали, що освіту дорослих слід розглядати як один із досить потужних напрямків демократизації суспільного розвитку та трансформації. Це відбувається через усвідомлення суспільством своїх власних прав та обов'язків, формування належної правової культури та громадянської самосвідомості.

Аналіз показав, що у Енциклопедії освіти (2008) освіта дорослих трактується як «практичне втілення андрагогічних закономірностей і принципів, розроблених андрагогікою як галуззю психолого-педагогічних досліджень» [5].

Така дослідниця як Н. Протасова вважає, що освіта дорослих являє собою досить складне соціально-економічне та соціально-культурне утворення. До її складу «входить низка різнопланових компонентів, серед яких [9]:

- Післядипломна освіта фахівців різних спеціальностей та напрямів діяльності.
- Підготовка і перепідготовка кваліфікованих робітників, освіта безробітного населення.
- Освіта людей похилого віку та освіта осіб з особливими потребами.
- Здоров'язберігаюча освіта та інше.

Дослідниця зазначає, що «ці компоненти є настільки різними за своїм спрямуванням, охоплюють людей різного віку, інтересів і освітніх потреб, по-різному організовані та функціонують, що дану освітню ланку важко назвати цілісною системою» [9].

Освіта дорослих, на відміну від інших структурних складових системи освіти, може бути реалізована у різних формах, а саме: формальній, неформальній та інформальній [6].

Дослідження теоретичних засад освіти дорослих та способів її реалізації здійснюється в межах андрагогіки, яка базується на тезі про те, що основну роль у процесі навчання відіграє той, хто навчається. Відповідно до цього є досить вагомою думка Т. Десятова відносно того, чому саме освіта дорослих відрізняється від освіти дітей і молоді «своїми цінностями і мотивами, метою і завданнями, змістом і формою організації, способами контролю й оцінки, а отже, і своїми результатами» [3].

В той же час, технологія навчання являється такою, що безпосередньо освітній процес не є інформуванням, а виступає діяльністю, в процесі якої дорослі набувають відповідного досвіду вирішення певних проблем та ситуацій. У процесі навчання

передаються не тільки знання, а й відповідний тип мислення, а також комунікаційні особливості. Зокрема, учасники освіти дорослих переосмислюють свої життєві цінності і пререходять до отримання нового рівня знань, понять, відповідних установок свідомості та поведінки. При цьому, сам процес пізнання здійснюється в режимі безперервної зміни різних видів діяльності.

Перед викладачами сучасних закладів освіти стоїть завдання впровадження таких форм і методів навчання, які б ставили за мету активізацію творчого потенціалу дорослої особистості та стимулювали б його розкриттю. Аналіз практики освітньої діяльності показав, що саме інноваційні форми навчання стимулюють до отримання нових знань і розкриватимуть та розвиватимуть інтелектуальний потенціал дорослої особистості. Серед інноваційних форм навчання особливої уваги, на нашу думку, заслуговує тренінг.

Такий дослідник як І.П. Підласий зазначає, що: «Процеси, пов'язані із формуванням мотивації, американські педагоги називають тренінгом, диференціюючи останній за чотирма основними напрямками: мотивації досягнень, причинних схем, особистісної причинності та внутрішньої мотивації» [8]. Зокрема, тренінгові технології сприяють:

- Розвитку сили волі, цілеспрямованості дорослих учнів, адаптації їх до напруженої праці та самовдосконалення.
- Виявленню сильних та слабких сторін кожної особистості.
- Формуванню почуттів обов'язковості та відповідальності.
- Співставленню запланованих цілей з власними можливостями та навчання способів поведінки типових для особистості з високим рівнем мотивації.

Науковець-дослідник Л.Д. Тодорів вважає, що «цикл тренінгових занять повинен ґрунтуватися на принципі поступовості: кожний наступний етап має логічно впливати з попереднього. Завдяки цьому людина послідовно заглиблюється в процес усвідомлення себе, відкриваючи різні сторони власного «Я», своєї самосвідомості. У процесі занять розвиваються такі техніки самопізнання, як аналіз, зворотний зв'язок, зміст уявлень про «Я». Формою проведення занять є відома модель соціально-психологічного тренінгу, що являє собою активну форму навчання, в процесі якого учасники мають змогу емоційно пережити в індивідуальному досвіді та інтеріоризувати психологічні знання» [10]. Заняття можуть проводитися у вигляді ролевих ігор, психодрам, обговорень, диспутів, тестування з інтерпретацією результатів, самозвітів чи рефлексії та інше.

Проведений аналіз свідчить, що у практичній діяльності закладів освіти найбільшого поширення в освіті дорослих набувають наступні види тренінгу, серед яких:

1. Тренінг партнерського спілкування. Дає можливість для формування довіри до інших, згуртованості, здатності ефективно працювати в команді чи колективі).

2. Тренінг сензитивності. Дає можливість розвивати уміння прогнозувати почуття, думки та поведінку іншої людини, а також розуміти себе.

3. Тренінг креативності. Дає можливість для розвитку вмінь творчо та креативно мислити, що передбачають використання різних психогімнастичних вправ. [7].

В той же час, тренінг як форма навчання має суттєві переваги над іншими формами навчання і вимагає від фахівців не тільки знань, а й уміння застосовувати свої знання у практичній діяльності, а особливо, що постійно змінюється. Зокрема, тренінгові форми навчання розглядаються як створення системи професійних чи фахових тренінгів, які проводяться поряд із традиційними формами професійної підготовки. Тому глобальні зміни, що відбуваються в суспільстві, потребують істотних змін у загальній системі освіти дорослих, перегляду принципів організації, форм та методів навчально-виховного процесу, зокрема розробки і впровадження сучасних освітніх технологій навчання. Серед інновацій сучасної вищої школи зростає популярність використання тренінгових технологій. Зокрема, на думку Л. Шепелевої, "тренінг – це інтенсивні короткотривалі навчальні заняття, спрямовані на створення, розвиток і систематизацію певних навичок, необхідних для виконання конкретних особистісних, навчальних або професійних завдань, у поєднанні з посиленням мотивації особистості стосовно вдосконалення роботи" [12].

Проведені дослідження свідчать, що поняття «тренінгові технології» розглядається в педагогічній площині як здобуття та засвоєння нових знань, формування та розвиток умінь, навичок, важливих якостей, ціннісних орієнтацій, компетентностей та інше. Це створює підґрунтя вважати тренінг педагогічною технологією навчання, так як тренінг відповідає всім основним ознакам технології і охоплює у своїй структурі досить велику кількість окремих форм та методів. В той же час, значущість тренінгів для освіти дорослих виявляється в тому, що вони дають можливість інтенсифікувати процес фахової підготовки та перепідготовки, а також зробити його більш результативним за рахунок повної відповідності принципам особистісно орієнтованого процесу навчання.

Такий науковець-дослідник як Ю. Швалб дотримується думки, що тренінги, спрямовані на формування і розвиток особистої і професійної компетенції, повинні стати одним із провідних засобів професійного навчання [11].

Серед переваг, які має тренінг як активна форма навчання, можна визначити такі:

- Тренінг побудований повністю чи частково на моделюванні практичної ситуації професійної діяльності учасників тренінгу та спрямований на формування умінь і навичок, необхідних у практичній роботі дорослої особистості.

- Тренінги передбачають виконання індивідуальних та групових практичних занять, а також проведення рольових ігор та ситуацій.

- Тренінг дає можливість дорослій особистості систематизувати набутий досвід, усвідомити рівень власної професійної компетентності, окреслити шляхи особистісного саморозвитку.

- Тренінг сприяє встановленню демократичного стилю спілкування, а також встановлює суб'єкт-суб'єктний процес навчальної діяльності.

- Тренінг формує у дорослої особистості практичні навички до виконання індивідуальних завдань та публічної презентації результатів своєї роботи, а також навчає ефективно та успішно працювати в команді.

- Тренінг розвиває лідерські якості особистості та ініціює активність дорослого учня.

При цьому, ефективно та раціонально організований тренінг розвиває такі навички та уміння як:

- по-перше, гнучкість, оригінальність мислення, толерантність, здатність вирішувати проблемні завдання та ситуації;

- по-друге, сприяє усуненню мовних помилок і недоліків у мовленні дорослої особистості,

- по-третє, збагачує активний словник дорослого учня науковою і професійною термінологією,

- по-четверте, формує креативне мислення дорослої особистості.

Як будь-яке навчальне заняття, тренінг має певну мету, а саме:

1. Інформування та набуття учасниками тренінгу нових професійних навичок та умінь.

2. Опанування нових технологій та розширення погляду на проблемну ситуацію.

3. Зміна погляду на процес навчання для того, щоб зрозуміти, що він може давати наснагу та задоволення.

4. Підвищення здатності учасників до позитивного ставлення до самого себе та життя загалом;

5. Пошук ефективних шляхів розв'язання наявних проблем завдяки об'єднанню в тренінговій роботі різних спеціалістів, які впливають на розв'язання цих проблем.

6. Активізація громадськості щодо розв'язання актуальних проблем.

7. Здобуття альтернативної громадянської освіти.

Проведені дослідження показали, що в теперішній час практикується використання таких видів тренінгових вправ як: організаційні, мотиваційні, комунікативні, креативні, розвитку когнітивних процесів, а також рефлексивні. Водночас, проводячи тренінгові вправи, слід дотримуватися принципів активності, творчої позиції, усвідомлення своєї поведінки та партнерського спілкування. Дорослим учням слід пояснити, щоб робота була цікавою та ефективною необхідно бути активним, відвертим, толерантним, говорити лише від свого імені, а також дотримуватися відведеного часу.

Використання тренінгових вправ на заняттях сприяють соціалізації дорослої особистості, формуванню умінь співпрацювати з іншими людьми, здобувати знання шляхом колективної діяльності, приймати рішення на основі співробітництва, толерантного ставлення до протилежної точки зору, розвитку когнітивних процесів та творчих здібностей.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. Отже, тренінгові технології у структурі педагогічної системи вищого навчального закладу в системі освіти дорослих визначається як особистісно орієнтована інноваційна технологія навчання, що інтенсифікує процес навчання. Зокрема, тренінгові технології з їх унікальними можливостями мотивувати, стимулювати, створювати ситуації успіху, забезпечувати особистісне та професійне зростання, формування й розвиток необхідних якостей, застосовувати інтерактивні методи й поєднувати форми колективної, групової та індивідуальної роботи, стають в теперішній час одними з провідних технологій навчання дорослої особистості. Впровадження інноваційних технологій в систему освіти дорослих дасть можливість змінити репродуктивний характер засвоєння знань, умінь та навичок дорослої особистості.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андреева В.М., Григораш В.В. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром. Харків, 2006. 352с.

2. Бикова В., Ніколова Н. Тренінг – форма інтерактивного навчання. *Освіта. Технікуми, коледжі.* 2010. №2. С. 38–40.

3. Десятов Т.М., Десятов Т.М. Тенденції розвитку освіти дорослих: європейський досвід. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи.* 2014. Вип. 1 (8). С. 182–190.

4. Донченко С., Соколова О. Пошук нових форм методичної роботи. *Освіта. Технікуми, коледжі.* 2009. №3. С.45–46.

5. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії: навч. Посіб. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.

6. Лукіна Т.О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: монографія. Київ : Видво НАДУ, 2004. 292 с.

7. П'ятакова Г.П., Заячківська Н.М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. 55 с.

8. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 616 с.

9. Протасова Н.Г. Актуальні проблеми теорії і практики управління освітою дорослих в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи.* Київ, 2013. Вип. 7. С. 149–159.

10. Тодорів Л.Д. Рефлексивні складові самосвідомості та їх розвиток в умовах занять з елементами тренінгу. *Практична психологія та соціальна робота.* 2003. №2-3. С.79–86.

11. Швалб Ю. М. Задачний підхід к построению учебного тренинга в ВУЗе. Психологічні тренінгові технології у правоохоронній діяльності : наук.-метод. та організац.-практ. пробл. впровадж. і використ., перспективи розв. : матеріали міжнар. наук.- практ. конф., Донецьк, 27-28 трав. 2005 р. Донецьк : ДЮІ, 2005. 217 с.

12. Шепелева Л. Н. Программы социально-психологических тренингов. Санкт-Петербург. : Питер, 2006. 160 с.

REFERENCES

1. Andryeyeva, V.M., Grigorash, V.V. (2006). *Nastilna kniga pedagoga* [The table book of teacher]. Harkiv.

2. Bikova, V., Nikolova, N. (2010). *Trening – forma interaktivnogo navchannya* [The Training is a form of interactive studies].

3. Desyatov, T.M., Desyatov, T.M. (2014). *Tendenciyi rozvritku osviti doroslih: yevropejskij dosvid* [Progress of education of adults trends: European experience].

4. Donchenko, S., Sokolova, O. (2009). *Poshuk novih form metodichnoyi roboti.* [The Searching of the new forms of methodical work].

5. Zyazyun, I. A., Sagach, G. M. (1997). *Krasa pedagogichnoyi diyi.* [The beauty of the pedagogical action]. Kyiv.

6. Lukina, T.O. (2004). *Derzhavne upravlinnya yakistyu zagalnoyi serednoyi osviti v Ukrayini.* [The State administration of universal middle education quality in Ukraine]. Kyiv.

7. P'yatakova, G.P. (2003). *Suchasni pedagogichni tehnologiyi ta metodika yih zastosuvannya u vishij shkoli*. [The Modern pedagogical technologies and methodology of the application at higher school]. Lviv.

8. Pidlasij, I.P. (2004). *Praktichna pedagogika abo tri tehnologiyi: interaktivnij pidruchnik dlya pedagogiv rinkovoyi sistemi osviti*. [The Practical pedagogics or three technologies: interactive textbook for the teachers of the market system of education]. Kyiv.

9. Protasova, N.G. (2013). *Aktualni problemi teorii i praktiki upravlinnya osvitoju doroslih v Ukraini*. [The Issues of the theory and practice of adult management education are in Ukraine]. Kyiv.

10. Todoriv, L.D. (2003). *Refleksivni skladovi samosvidomosti ta yih rozvitok v umovah zanyat z elementami treningu*. [Reflexive components of consciousness and the development in the conditions of employments after the elements of training].

11. Shvalb, Yu. M. (2005). *Zadachnyj podhod k postroeniyu uchebnogo treninga v VUZe*. [The approach of the training building]. Doneck.

12. Shepeleva, L. N. (2006). *Programmy socialno-psihologicheskikh treningov*. [The program of the social and psychological training]. Sankt-Peterburg.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АКИМОВА Ольга Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки,

професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси – педагогіка вищої школи, освіта дорослих, освітній менеджмент.

ШАМАНСЬКА Олена Ігорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси – освіта дорослих, освітній менеджмент, лідерство, психологія особистості.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

AKIMOVA Olga Viktorivna – Doctor of Pedagogical Science of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: general pedagogy, adult education, management of education.

SHAMANSKA Olena Ihorivna – Candidate of Economical Sciences, Associate Professor of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: adult education, management of education, leadership, psychology of individual.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2022 р.

УДК 378.14.015.2:37.091

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-204-16-20

БІЛЯКОВСЬКА Ольга Орестівна –

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Львівського національного університету імені Івана Франка,

ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-2880-6826>

e-mail: olha.bilyakovska@lnu.edu.ua

ТЕСТ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інтеграційні світові процеси все помітніше впливають на усі сфери життя української держави, не оминувши і системи вищої освіти. Україна чітко визначила пріоритети й орієнтири щодо входження в освітній, науковий європейський простір, постійно удосконалює освітню діяльність у контексті європейських вимог, впевнено впроваджує реформи на шляху до забезпечення якості вищої освіти. Важливим показником якості освіти, якості підготовки майбутніх фахівців є рівень знань студентів із навчальних дисциплін, що вивчаються на освітній програмі. Одним із об'єктивних засобів оцінювання якості знань є тести, які дозволяють неупереджено оцінити результати навчальної діяльності студентів. Як зазначають

науковці [4, с. 97], діапазон застосування тестів в освітньому процесі є досить широким, зокрема їх можна використати: як інструмент сертифікації досягнень студентів шляхом визначення рівня попередньої підготовки та рівня їх знань по завершенні вивчення навчальної дисципліни; як метод контролю результатів засвоєння індивідуальних програм навчання; як допоміжний засіб оцінювання якості освітніх програм. Окрім того, тестовий контроль є основною формою проведення контрольних оцінювальних заходів в умовах дистанційної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дає підстави стверджувати, що тестові технології є одним із найбільш дієвих, надійних та об'єктивних методів контролю й оцінювання